

Providing a Model to Explain the Responsibility of Isfahan Citizens

Ebrahim Talebi¹, Seyed Ali Hashemianfa^{2*}, Mohammad Ali Chitsaz³

1. PhD Student, Department of Sociology, Dehaghan Branch, Islamic Azad University, Dehaghan, Iran

2. Associate Professor, Department of Social Sciences, Faculty of Literature and Humanities, University of Isfahan, Isfahan, Iran

3. Assistant Professor, Department of Social Sciences, Faculty of Literature and Humanities, Dehaghan Branch, Islamic Azad University, Dehaghan, Iran

ABSTRACT

Considering the advancements in urbanization and the emergence of modern urbanization phenomena, the responsibility of each individual living in cities for urban management and achieving urban objectives has become particularly significant. This study presents a model to explain the responsibility of Isfahan citizens, utilizing a quantitative survey approach and standardized questionnaires for analysis. The analysis revealed that demographic characteristics (gender, age, education, and income), social satisfaction, socioeconomic status, institutional trust, religiosity, and national mass media are the most influential factors affecting the responsibility of Isfahan citizens. Although the proposed model does not offer a formal methodology, it provides valuable insights and demonstrates good model fit, comprising these variables.

Received: 29 Apr 2024

Accepted: 28 May 2024

Available Online: 20 Jun 2024

Keywords

Urbanization, Responsibility,
Isfahan Citizens

How to cite:

Talebi, E., Hashemianfar, S. A., & Chitsaz, M. A. (2024). Providing a Model to Explain the Responsibility of Isfahan Citizens. *Study and Innovation in Education and Development*, 4(1), 204-227.

* Corresponding Author:

Dr. Seyed Ali Hashemianfar

E-mail: j.hashemian@ltr.ui.ac.ir

© 2024 the authors. Published by Institute for Knowledge, Development, and Research.

This is an open access article under the terms of the [CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) License.

EXTENDED ABSTRACT

INTRODUCTION

Urbanization is a defining feature of modern societies and brings with it numerous challenges, particularly in the realm of social responsibility. The concept of social responsibility, which refers to the obligation to act in the best interests of society, has become increasingly important as cities expand and evolve (1). In Isfahan, a city known for its historical and cultural significance, the citizens' sense of social responsibility plays a crucial role in urban governance and community well-being. Researchers argue that social responsibility is shaped by various demographic and socio-economic factors, including gender, age, education, and income, as well as social satisfaction, institutional trust, religiosity, and media consumption (3).

Theoretical perspectives on social responsibility highlight its multifaceted nature. For instance, Fukuyama and Tan (2022) emphasize the impact of institutional trust and socio-economic status on individuals' engagement in social responsibilities (2). Furthermore, the role of religiosity in promoting ethical and community-oriented behaviors has been underscored by scholars (6, 8). These studies indicate that religious values often serve as a moral compass, encouraging individuals to contribute positively to society. On the other hand, social satisfaction, as discussed by Salehi (2022), influences how individuals perceive their role within their communities and their willingness to participate in communal activities (12).

Simmel (1993) provides another critical lens through which to view urban responsibility, noting that the modern metropolis often erodes traditional social bonds, leading to a sense of alienation and detachment among residents (10). Despite these challenges, fostering social responsibility remains essential for sustaining urban life. The interplay of various factors, including media influence, demographic characteristics, and social values, necessitates a comprehensive approach to understanding and enhancing the sense of responsibility among citizens (11). This study aims to present a model explaining the factors that influence the responsibility of Isfahan citizens, shedding light on the key drivers and barriers to fostering a responsible urban community.

METHODS AND MATERIALS

The study employed a quantitative survey approach to investigate the social responsibility of Isfahan citizens. A structured questionnaire was developed to collect data from a stratified sample of 510 residents across various districts of Isfahan. The sampling method ensured representation across different demographic groups, including age, gender,

education, and income levels. The questionnaire consisted of two sections: demographic information and measures of key variables, such as social satisfaction, institutional trust, religiosity, media usage, and responsibility.

To assess social responsibility, a 42-item California Responsibility Questionnaire (1987) was used. This tool measures traits such as conscientiousness, commitment, and adherence to social norms. The reliability and validity of the questionnaire were confirmed through prior research. Additionally, institutional trust was evaluated using a standardized measure that examines confidence in various public and private institutions. Religiosity was assessed using Glock and Stark's religiosity scale, which has been adapted for different cultural contexts. Social satisfaction and media consumption were also measured using validated instruments, ensuring comprehensive data collection.

Data analysis involved descriptive statistics, correlation analysis, and structural equation modeling (SEM) using SPSS and AMOS software. The SEM approach was chosen to test the hypothesized relationships among variables and to evaluate the model's overall fit.

FINDINGS

The analysis revealed several key findings. First, demographic characteristics such as gender, age, education, and income showed varying levels of influence on social responsibility. While gender differences were not statistically significant, age and education had a more pronounced impact. Younger and more educated individuals tended to display higher levels of social responsibility. Furthermore, social satisfaction emerged as a significant predictor, with individuals who reported higher levels of satisfaction also demonstrating greater responsibility.

Institutional trust was another critical factor, positively correlating with social responsibility. Citizens who trusted local and national institutions were more likely to engage in community-oriented behaviors. Religiosity also had a strong positive relationship with responsibility, highlighting the moral and ethical dimensions of social engagement. Interestingly, media consumption, particularly exposure to national media, was associated with higher levels of awareness and responsibility, although the relationship was weaker compared to other variables.

The model's fit indices indicated a good fit, with a comparative fit index (CFI) of 0.918, an incremental fit index (IFI) of 0.918, and a Tucker-Lewis index (TLI) of 0.903.

The root mean square error of approximation (RMSEA) was 0.068, further confirming the model's adequacy.

DISCUSSION AND CONCLUSION

The findings underscore the complex interplay of demographic, social, and cultural factors in shaping social responsibility among Isfahan citizens. The significant role of social satisfaction and institutional trust aligns with previous studies, suggesting that individuals' sense of well-being and confidence in societal structures are crucial for promoting responsible behavior. The influence of religiosity highlights the ethical and value-driven aspects of social responsibility, with religious teachings often advocating for community involvement and support.

Media consumption, while a less potent predictor, still plays a role in raising awareness and fostering a sense of collective responsibility. The study also highlights the importance of addressing structural factors, such as education and socio-economic status, to enhance civic engagement. Policies aimed at improving institutional trust and promoting social cohesion could further strengthen citizens' sense of responsibility.

In conclusion, fostering social responsibility requires a multifaceted approach that addresses both individual and structural determinants. By understanding the factors that influence responsible behavior, policymakers and community leaders can design targeted interventions to promote active and engaged citizenship. This study provides a valuable framework for exploring social responsibility in urban contexts, contributing to the broader discourse on civic engagement and community development.

ارائه مدلی جهت تبیین مسئولیت‌پذیری شهروندان اصفهانی

ابراهیم طالبی^۱، سیدعلی هاشمیان فر^{۲*}، محمدعلی چیت‌ساز^۳

۱. دانشجوی دکتری، گروه جامعه‌شناسی، واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهقان، ایران
 ۲. دانشیار، گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران
 ۳. استادیار، گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهقان

چکیده

با توجه به پیشرفت‌های صورت گرفته در شهرنشینی و شکل‌گیری پدیده شهرنشینی نوین، مسئولیت هر فرد ساکن شهرها، در مدیریت شهری و پیشبرد اهداف آن از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در این پژوهش مدلی جهت تبیین مسئولیت‌پذیری شهروندان اصفهانی ارائه شده و از رویکرد پیمایشی کمی و پرسشنامه‌های استاندارد برای تجزیه و تحلیل استفاده شد. پس از تجزیه و تحلیل مشخص شد که ویژگی‌های جمعیت‌شناختی (جنسیت، سن، تحصیلات و درآمد)، رضایت‌مندی اجتماعی، پایگاه اقتصادی - اجتماعی، اعتماد نهادی، دینداری و رسانه‌های جمعی ملی مهمترین فاکتورهای تاثیر گذار بر مسئولیت‌پذیری شهروندان در اصفهان بوده و مدل مدنظر اگرچه روشی رسمی ارائه نمی‌دهد اما از حیث بینش می‌تواند کمک‌های زیادی بکند، که این مدل متشکل از این متغیرها از برآزش خوبی برخوردار است.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۰۸

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۳/۳۱

کلیدواژه‌ها

شهرنشینی، مسئولیت‌پذیری، شهروندان اصفهانی

شیوه ارجاع‌دهی:

طالبی، ابراهیم، هاشمیان فر، سیدعلی، و چیت‌ساز، محمدعلی. (۱۴۰۳). ارائه مدلی جهت تبیین مسئولیت‌پذیری شهروندان اصفهانی. پژوهش و نوآوری در تربیت و توسعه، ۴(۱)، ۲۲۷-۲۰۴.

نویسنده مسئول:

دکتر سیدعلی هاشمیان فر

پست الکترونیکی: j.hashemian@ltr.ui.ac.ir

© ۱۴۰۳ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است.

انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی CC BY-NC 4.0 صورت گرفته است.

یکی از ویژگی‌ها و شاخص‌های توسعه یافتگی، توجه به حس مسئولیت‌پذیری اجتماعی در میان شهروندان یک جامعه است. مسئولیت‌پذیری شهروندان در برابر سرنوشت نظام اجتماعی شهر از دغدغه‌های مسئولان شهری و چگونگی شکل‌گیری، تضعیف و تقویت آن مورد توجه پژوهشگران است (1). مسئولیت‌پذیری اجتماعی نوعی احساس التزام به عمل یا واکنش فردی در موقعیت‌های گوناگون به دلیل تقید به دیگران است. نوعی احساس تعهد و پایبندی به دیگران، تبعیت از قواعد و معیارهای اجتماعی و درک قواعد گروهی که در ذهن فرد شکل گرفته است و بر رفتارهای او اثر می‌گذارد (2). مسئولیت اجتماعی به عنوان چارچوبی اخلاقی شخص را، چه فرد چه سازمان، در مشارکت به امور اجتماعی متعهد می‌سازد که عمل به آن در سطح وسیع به منفعت جامعه خواهد بود. مسئولیت اجتماعی در نقطه مقابل بی‌تفاوتی قرار دارد؛ هرگاه معضل یا مشکلی در جامعه پدید بیاید، هر شهروند مسئول وظیفه خود می‌داند برای رفع آن معضل به نوبه خود مشارکت مؤثر داشته باشد تا در رفع آن بکوشد (3).

یکی از ارکان اساسی جامعه مردم سالار، مسئولیت‌پذیری اجتماعی آحاد مردم است که باید از طریق برنامه ریزی، افراد را به انسان‌هایی فعال و نه منفعت طلب یا خودمدار تبدیل نمود تا بتوانند به ایفای نقش دموکراتیک خود بپردازد (4). مشارکت در زندگی جمعی، مستلزم پذیرش مسئولیت در قبال یکدیگر و فهم تنوع و تعدد باورها و ارزش‌ها و تحمل آن می‌باشد (5). به عقیده گینات (۱۹۹۳) وجود انسان‌های سرد و بی‌تفاوتی که در تمدنی بی‌بند و بار و بی‌هدف غوطه می‌خورند ناشی از تربیتی است که در آن احساس مسئولیت مطرح نبوده است (6, 7). مشکل انسان‌ها و ناهنجاری‌های آن‌ها ناشی از عدم پذیرش مسئولیت است، زیرا آن‌ها نمی‌توانند نیازهای اساسی خود را بر اساس شرایط صحیح و انسان دوستانه ارضاء کنند (8). از نظر پیتر دراگر، نخستین قید مسئولیت اجتماعی شهروندان، بالا بودن حجم و میزان مسئولیت آن در انجام موفقیت آمیز رسالت خود است. این حرف بسیار شبیه نظر فریدمن است که همچنانکه پیشتر گفته شد مسئولیت اقتصادی شهروندان را مسئولیت اصلی اجتماعی آن می‌داند. دومین قید مسئولیت از نظر دراگر قید شایستگی و اهلیت است. اختلال در مسئولیت‌پذیری با بسیاری از متغیرها و مؤلفه‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، اشتغال و جمعیت شناختی در ارتباط است و این عوامل تبیین کننده این پدیده هستند (9). در چنین شرایطی بررسی مسئولیت‌پذیری اجتماعی در رابطه با عواملی مثل مفهوم شهروندی، باورداشت‌های مذهبی و رضایت مندی اجتماعی و سایر عوامل ضروری به نظر می‌رسد.

بسیاری از اندیشمندان معتقدند شهر مدرن علاوه بر آنکه از نظر فیزیکی، کالبدی و ساختاری دارای ویژگی‌های منحصر به فردی است که متفاوت از شهرهای دوران پیشامدرن است، از نظر فرهنگی و اجتماعی نیز شهر مدرن با ویژگی‌های خاصی مثل فردگرایی، دنیاگرایی، کاهش صمیمیت، ضعف اعتماد و تعهد اجتماعی شناخته می‌شود. به نظر جورج زیمل در کلان شهر پول فقط با آنچه مشترک بین همه است سروکار دارد و طالب ارزش مبادله است و تمام کیفیت فرد را به سؤال چقدر فرو می‌کاهد و تمام روابط افراد را که بر فردیت استوار است، از او سلب می‌کند (10). هر چند در ادبیات پیشامدرن شهروندی می‌توان ردپایی از مسؤولیت‌پذیری

را پیدا کرد، اما مسئولیت‌پذیری به عنوان یک عنصر اساسی مفهوم شهروندی در دهه‌های اخیر، تلقی می‌گردید (11). پیشینه پژوهش داخلی نشان می‌دهد که تحقیقات متعددی به بررسی مسئولیت‌پذیری شهروندان از زوایای مختلف پرداخته‌اند. صالحی (۱۴۰۱) به رابطه بین مسئولیت‌پذیری و سبک زندگی توسعه‌محور شهروندان اشاره کرده است (12)، در حالی که احمدی و همکاران (۱۴۰۱) مدل جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر میزان مسئولیت‌پذیری اجتماعی شهروندان بوشهری را ارائه کرده‌اند (1). پژوهش‌های مشاری (۱۴۰۱) و مسعودی و همکاران (۱۴۰۱) نیز به ترتیب بر نقش آموزش زیست‌محیطی و رفتار محیط‌زیستی در مسئولیت‌پذیری اجتماعی تأکید کرده‌اند (13, 14). فوطه‌بافان (۱۴۰۱) ادراک شهروندان از کیفیت محیط شهری را بررسی کرده است (15) و شفائی مقدم (۱۴۰۱) نقش میانجی‌گری مسئولیت‌پذیری در ارتباط بین ارزش نوع‌دوستی و رفتار شهروندی محیط‌زیستی را مورد مطالعه قرار داده است (16). در پیشینه پژوهش خارجی، جیانگ و همکاران (۲۰۲۳) نقش دیجیتال‌سازی در تقویت مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها را مورد بررسی قرار داده‌اند (17). هترینگتون و همکاران (۱۹۹۹) رابطه بین دینداری والدین، سبک فرزندپروری، و مسئولیت اجتماعی جوانان را مطالعه کرده‌اند (18). اسکیلز و همکاران (۲۰۰۰) به تأثیرات خدمات یادگیری بر دانش آموزان دبیرستانی پرداخته‌اند و کارتر و همکاران (۲۰۰۱) به مسئولیت اجتماعی و اهمیت فراهم آوردن زنجیره ارتباطات توجه داشته‌اند (19, 20). این پژوهش‌ها ابعاد مختلف مسئولیت‌پذیری اجتماعی را از منظرهای گوناگون بررسی کرده‌اند، که می‌تواند درک جامعی از این مفهوم ارائه دهد.

با توجه به مطالب بیان شده، بیشتر پژوهش‌ها توانستند ابعاد مسئولیت‌پذیری را مورد پژوهش قرار بدهند که رابطه مثبت و معنی‌داری داشتند. به همین دلیل یکی از ویژگی‌های جهان معاصر، برجستگی و محوریت انسان و موضوعات مرتبط با او در کلیه عرصه‌هاست. انسان به‌عنوان عامل محوری هر گونه نقش‌آفرینی در آینده مورد توجه ویژه‌ای قرار گرفته است. از عصر روشنگری به بعد، جامعه بشری، به تعریف جدیدی از انسان و جهان پرداخت. طی این سال‌ها، انسان به‌عنوان موجود ذی‌حقی شناخته شده که توانایی اداره امور شخصی و اجتماعی خود را دارد. مسئولیت یکی از مقوله‌های فربه در رشته‌های مختلف همانند حقوق، علوم سیاسی، اخلاق می‌باشد و از این رو پرداختن به آن ولو کلی و مختصر به عنوان پیش‌زمینه در همه عرصه‌هایی که بحث حق و حقوق به معنای عام آن پیش می‌آید، به نظر حیاتی می‌آید. آموزش شهروندی عامل مهمی در نهادینه شدن حقوق شهروندی است. آموزش شهروندی منجر به تحکیم و تقویت نظام ارزشی مهارت‌های شهروندی در جهت استحکام دموکراسی و مشارکت پایدار شهروندان می‌گردد. این مؤلفه ضامن بقاء و تداوم حیات اجتماعی و میزان توسعه همه‌جانبه جوامع صنعتی و رو به پیشرفت است. چنین تربیتی از همان آغاز طفولیت نوعی اعتماد به نفس و رفتارهای مسؤولانه را از نظر اجتماعی و اخلاقی به وجود می‌آورد؛ نقش دیگر این مؤلفه، ارائه اطلاعات و آگاهی در مورد مسایل عمومی جامعه در ابعاد محلی، ملی و جهانی است. چنین آموزه‌هایی واجد فضایل و اخلاق مدنی و جمعی است و جستجویی برای مساوات طلبی است. در واقع آموزش شهروندمداری در یک جامعه باعث این شده که تمام اعضای جامعه از حس شهروندی مثبتی به صورت ملی برخوردار باشند و ضمن برخورداری از احترام ملی، از حقوق مشخص اجتماعی و سیاسی و اقتصادی و فرهنگی بهره‌مند گردند. یادگیری پارامترهای آموزش رفتار شهروندی به افزایش کیفیت زندگی جمعی و تقویت سرمایه اجتماعی در

زندگی کمک شایانی می‌کند. آموزش رفتارهای شهروندی در افزایش کیفیت عملکرد سازمان‌های مدنی بسیار اثرگذار است، این آموزه‌ها به تقویت اخلاق اجتماعی و بسط همبستگی اجتماعی یک جامعه در سطح محلی، ملی و جهانی کمک خواهد کرد، آموزش شهروندی بخشی از وظایف مدیریت شهری است، در واقع دولت و نهادهای قانون‌گذار، سازمان‌های ملی و محلی، تشکل‌های مدنی و... از طریق آموزش حقوق شهروندی و مهارت‌های زندگی جمعی و شناخت اصول مدیریت شهری نقش بارزی در تربیت شهروندان خواهند داشت. در کل به نظر پژوهشگران فشار وجدانی برای انجام عمل مسؤولانه در ایران بیشتر از فشار وجدانی برای ترک آن است. مرور پژوهش‌های پیشین نشان از این امر مهم دارد که مسؤولیت‌پذیری به عنوان یک ضرورت زندگی شهری در جامعه‌ی مدرن با بسیاری از شاخص‌ها و مؤلفه‌های زندگی اجتماعی در تعامل است. همچنین مسؤولیت‌پذیری با تأثیر پذیرفتن از متغیرهای اجتماعی در فرایند جامعه‌پذیری شکل می‌گیرد. به عبارت دیگر می‌توان به واسطه‌ی فرایندها و عواملی مثل آموزش و پرورش و رسانه‌ها، عناصر مسؤولیت‌پذیری را به شهروندان آموخت. مسؤولیت‌پذیری شهروندان ضمن اینکه از متغیرهای سطح خرد تأثیر می‌پذیرد، تحت تأثیر متغیرهای سطح کلان مثل ساختارهای سیاسی و فرهنگی قرار می‌گیرد.

لذا لزوم بررسی همه جانبه این موضوع‌ها و بررسی دلایل پایین بودن مسؤولیت‌پذیری اصفهانی‌ها مساله‌ای است که می‌بایست بررسی شود و عوامل و فاکتورهای موثر بر سطوح مسؤولیت‌پذیری در قالب یک مدل جامع و کاملی ارائه گردد تا با استناد به آن مسئولین از این مدل جامع در جهت تقویت و پرورش حس مسؤولیت‌پذیری شهروندان و رفع موانع دستیابی به آن در بین شهروندان اصفهانی استفاده نموده و برنامه ریزی‌های لازم جهت پرورش حس مسؤولیت‌پذیری در بین شهروندان داشته باشند تا بتوانند از بروز برخی از مشکلات پیشگیری و یا آن‌ها را حل نمایند. با توجه به بحث به عمل آمده و اشاره‌هایی که به صورت اجمالی بر مسایل پیرامون موضوع مسؤولیت‌پذیری شهروندان صورت گرفت این تحقیق در نظر دارد که مدلی براساس عوامل اجتماعی موثر بر بررسی مسؤولیت‌پذیری اجتماعی شهروندان شهر اصفهان طراحی نماید.

روش‌شناسی

این پژوهش با رویکرد کمی انجام شده است. روش پژوهش در پارادایم پوزیتیویستی کمی است که به جهت جمع‌آوری داده‌ها پیمایشی می‌باشد و از جهت هدف کاربردی و از جهت سطح تحقیق، تبیینی است. از جمله کاربردهای پیمایش می‌توان به استفاده از آن برای بررسی رفتار اطلاعاتی، میزان رضایتمندی کاربران از خدمات، ارزیابی منابع، میزان استفاده از منابع و طیف وسیعی از پژوهش‌ها که مستلزم درک نظر و دیدگاه یک جامعه انسانی است اشاره کرد. تحقیق پیمایش عبارت است از اجرای پرسشنامه‌ها روی نمونه‌ای از پاسخگوانی که از میان جمعیتی انتخاب می‌شوند و به عبارتی پیمایش مجموعه‌ای از روش‌های منظم و استاندارد است که برای جمع‌آوری اطلاعات درباره افراد، خانواده‌ها و یا مجموعه‌های بزرگتر مورد استفاده قرار می‌گیرد.

جامعه آماری پژوهش، شهروندان شهر اصفهانی از سن ۱۸-۸۰ می‌باشد که به حقوق شهروندی آشنا و مطلع هستند را شامل می‌شود. در این تحقیق، با توجه به گستردگی جامعه آماری و میسر نبودن امکان اجرای تحقیق بر روی کل جامعه، از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای استفاده شد. شهر اصفهان شامل ۱۵ منطقه شهرداری است. که با استفاده از روش طبقه‌ای از بین این نواحی دو ناحیه انتخاب و سپس به صورت تصادفی پرسشنامه بین شهروندان توزیع گردید. برای برآورد حجم نمونه از نرم‌افزار تعیین حجم نمونه جی پاور استفاده شد. با مدنظر قرار دادن حداکثر متغیر مستقل اثرگذار و درصد خطای ۰/۰۵، توان آزمون ۰/۸۰ و اندازه اثر ۰/۱۸ مقدار ۵۰۰ نمونه توسط نرم‌افزار به‌عنوان حداقل حجم نمونه برای انجام پژوهش در نظر گرفته شد. اما به‌منظور افزایش اعتبار و غنای پژوهش و احتمال پاسخگو نبودن برخی از نمونه‌ها، حجم نمونه ۵۱۰ نفر در نظر گرفته شد.

در این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسش‌نامه استفاده شد. این پرسشنامه شامل دو بخش بود که بخش اول شامل سوالات جمعیت‌شناختی از قبیل؛ جنس، سن، تحصیلات، شغل و طبقه اقتصادی-اجتماعی بود و بخش دوم که سوالات اصلی پرسشنامه بود و شامل مولفه‌های رضایتمندی اجتماعی، اعتماد نهادی، دینداری، میزان استفاده از رسانه‌های جمعی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی بود که در زیر این پرسشنامه‌ها معرفی شده‌اند:

الف) پرسشنامه مسئولیت‌پذیری اجتماعی

در این پژوهش برای سنجش مسئولیت‌پذیری اجتماعی از پرسشنامه مسئولیت‌پذیری اجتماعی کالیفرنیا (۱۹۸۷) استفاده شد. این ابزار ۴۲ سوال دارد و نخستین بار توسط هاریسون گاف در سال (۱۹۵۱) با ۶۴۸ سوال و ۱۵ مقیاس برای سنجش ۱۵ ویژگی شخصیتی انتشار یافت و سپس در سال (۱۹۵۷) مقیاس‌های آن به ۱۸ و مجدداً در سال (۱۹۸۷) توسط وی مورد تجدیدنظر قرار گرفت و تعداد سوال‌های آن به ۱۶۲ و تعداد خرده مقیاس‌های آن به ۲۰ خرده مقیاس افزایش یافت. مقیاس سنجش مسئولیت‌پذیری ۴۲ سوالی به منظور سنجش ویژگی‌هایی از قبیل وظیفه‌شناسی، احساس تعهد، سخت‌کوشی، جدیت، قابلیت اعتماد، رفتار مبتنی بر نظم و مقررات و منطبق بر احساس مسئولیت مورد استفاده قرار می‌گیرد. این پرسشنامه توسط آقای (۱۳۹۴) اعتباریابی شده است (21).

ب) پرسشنامه دینداری

در این پژوهش برای سنجش دینداری از پرسشنامه دینداری گلارک و استارک استفاده شد. این پرسشنامه توسط گلارک و استارک برای سنجیدن نگرش‌ها و باورهای دینی و دینداری ساخته شده است (22). برای استاندارد کردن در کشورهای مختلف اروپا، آمریکا، آفریقا و آسیا و بر روی پیروان ادیان مسیحیت، یهودیت و اسلام اجرا گردیده (23) و با دین اسلام هم انطباق یافته است (24).

ج) پرسشنامه رضایتمندی اجتماعی

در این پژوهش برای سنجش رضایتمندی اجتماعی از پرسشنامه رضایتمندی اجتماعی جوبلو (۱۳۹۳) استفاده شده است. این پرسشنامه دارای دو بعد رضایت از وضعیت فردی و رضایت از اوضاع اجتماعی است. این پرسشنامه دارای ۱۰ گویه است که ۳ گویه مربوط به بعد اول و ۷ گویه مربوط به بعد دوم پرسشنامه هستند. مقیاس اندازه‌گیری مورد استفاده در این پرسشنامه، لیکرت می‌باشد

که هر گویه پنج درجه ارزشی «کاملاً موافق، موافق، نظری ندارم، مخالف و کاملاً مخالف» را در بر می‌گیرد و ارزش‌های هر گویه بین ۱-۵ متغیر می‌باشد و کمترین نمره این پرسشنامه ۱۰ و بیشترین نمره ۵۰ می‌باشد. روایی و پایایی این پرسشنامه توسط جورابلو و همکاران (۱۳۹۵) مورد تایید قرار گرفته است (11).

د) پرسشنامه میزان استفاده از رسانه‌های جمعی

در این پژوهش منظور از رسانه‌های جمعی، رسانه‌های ملی و فراملی هستند که رسانه‌های ملی شامل صدا و سیما و رسانه‌های فراملی شامل ماهواره است. در این پژوهش و در این پرسشنامه از شرکت کنندگان خواسته شد تا میزان استفاده از رسانه‌های جمعی از قبیل تلویزیون و ماهواره را اظهار نمایند. این پرسشنامه شامل چهار سوال به صورت زیر بود و کمترین نمره این پرسشنامه ۴ و بیشترین نمره این پرسشنامه ۲۰ است.

و) پرسشنامه اعتماد نهادی

در این پژوهش برای سنجش اعتماد نهادی از پرسشنامه استاندارد اعتماد نهادی اسکندری (۱۳۹۱) استفاده شد. در این پرسشنامه برای سنجش و اندازه‌گیری مفهوم اعتماد نهادی و عملیاتی کردن این مفهوم، از مولفه‌های اعتماد به اصناف و اقشار شامل پرسنل نیروی انتظامی، معلمان، اساتید دانشگاه، بنگاه‌داران، رانندگان تاکسی، پزشکان، مدیران سازمان‌های دولتی، ارتشی‌ها، روزنامه‌نگاران، ورزشکاران، روحانیون، نمایندگان مجلس، هنرمندان و پاسداران و مؤلفه اعتماد به سازمان‌ها شامل شهرداری، دادگاه‌ها، بانک‌های دولتی، بیمارستان‌ها و درمانگاه‌ها، اداره دارایی، هواپیمایی، آموزش و پرورش، کمیته امداد و صدا و سیما استفاده شد.

ه) پرسشنامه پایگاه اجتماعی-اقتصادی

در این پژوهش به منظور سنجش پایگاه اجتماعی و اقتصادی از میانگین نمرات مربوط به سه مولفه منزلت شغلی، سطح تحصیلات و میزان درآمد خانواده استفاده شد. برای سنجش تحصیلات برای افراد بی‌سواد نمره ۱، ابتدایی نمره ۲، راهنمایی نمره ۳، زیردیپلم نمره ۴، دیپلم نمره ۵، فوق دیپلم نمره ۶، لیسانس نمره ۷، فوق لیسانس نمره ۸ و بالاتر نمره ۹ در نظر گرفته شد. برای سنجش منزلت شغلی بر اساس ساختار منزلت شغلی ایرانیان عمل شد که در آن مشاغل از نظر منزلت اجتماعی به ۳ سطح بالا ۱، متوسط ۲ و پایین ۳ تقسیم شدند برای سنجش میزان درآمد خانواده به درآمد زیر حداقل حقوق کار ۷ تومان نمره ۱، بین ۷ تا ۹ میلیون تومان نمره ۲، بین ۹ تا ۱۲ میلیون تومان نمره ۳، بین ۱۲ تا ۱۶ میلیون تومان نمره ۴، بین ۱۶ تا ۲۰ میلیون نمره ۵، بین ۲۰ تا ۲۴ میلیون نمره ۶، بین ۲۴ تا ۲۸ میلیون نمره ۷، بین ۲۸ تا ۳۲ میلیون نمره ۸ و بالاتر از ۳۲ میلیون نمره ۹ داده شد.

در این پژوهش ابتدا مبانی نظری و پیشینه تحقیق با استفاده از روش کتابخانه‌ای گردآوری و تدوین گردید و اطلاعات با استفاده از منابع چاپی و الکترونیکی و کتاب‌ها، پایان نامه‌ها و مقالات مبانی نظری و پیشینه پژوهش جمع‌آوری شد. سپس پرسشنامه‌های پژوهش با کمک تیم پژوهشی و استادان راهنما و مشاور تهیه و آماده گردید و پس از تعیین نمونه دقیق پژوهش با استفاده از فرمول کوکران و تعیین حجم نمونه، با استفاده از روش طبقه‌ای دو منطقه از مناطق ۱۵ گانه شهر اصفهان تعیین شد و سپس

با استفاده از روش نمونه گیری هدفمند، شهروندان تاثیرگذار از قبل شناسایی شدند و هماهنگی های لازم و گرفتن مجوزهای لازم از دانشگاه، پرسشنامه ها به صورت می دانی در بین شهروندان اصفهانی توزیع گردید و پس از پر کردن، پرسشنامه ها جمع آوری گردید و سپس داده های خام پرسشنامه ها محاسبه و با استفاده از آزمون های آماری مناسب و نرم افزارهای SPSS و AMOS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته ها

در این پژوهش، توزیع فراوانی و درصد نمونه آماری بر اساس متغیرهای جمعیت شناختی جنسیت، سن و تحصیلات به صورت زیر است. از مجموع ۵۱۰ نفر شرکت کننده، ۵۸/۲ درصد مرد و ۴۱/۸ درصد زن بودند. از نظر سن، بیشترین شرکت کنندگان در بازه سنی ۳۰ تا ۳۹ سال با ۲۵/۷ درصد و کمترین آن ها بالای ۸۰ سال با ۳/۹ درصد قرار داشتند. در زمینه تحصیلات، ۴۱/۸ درصد دارای مدرک لیسانس بودند که بالاترین فراوانی را نشان می دهد، در حالی که کمترین فراوانی با ۲/۲ درصد مربوط به شرکت کنندگان دارای مدرک دکترا بود.

نتایج آزمون نرمال بودن متغیرها در جدول زیر آورده شده است.

جدول ۱. نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف و شاپیرو-ویلک

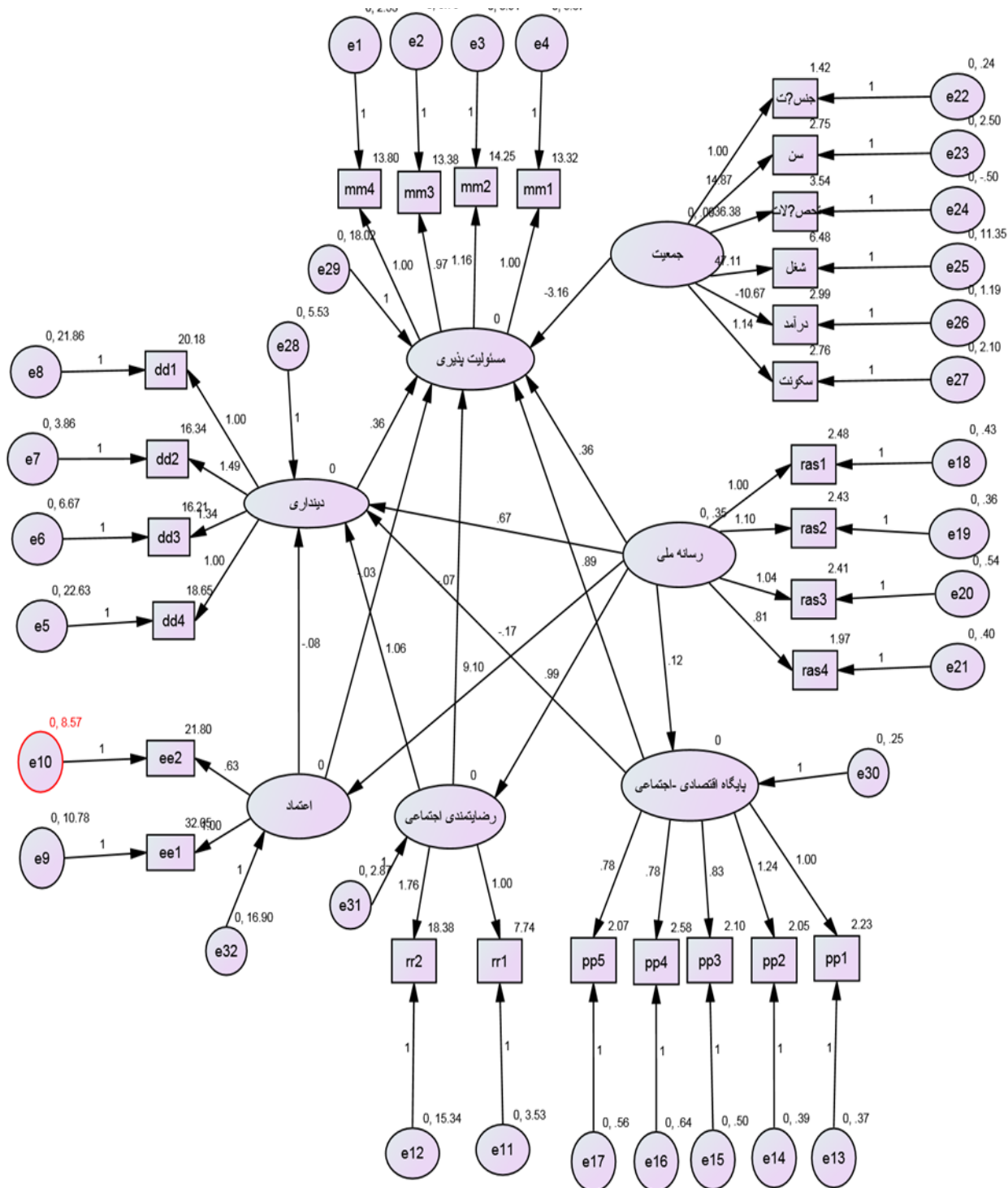
متغیر	تعداد	شاپیرو-ویلک	کولموگروف-اسمیرنوف	چولگی	کشیدگی
اقتصادی	۵۱۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۷۳	-۳۱۸
قانونی	۵۱۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	-۱۶۱	-۷۰۵
اخلاقی	۵۱۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۳۰	-۳۸۷
تعهد اجتماعی	۵۱۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۱۱	-۳۹۵
مسئولیت پذیری	۵۱۰	۰/۰۰۳	۰/۰۵۸	۰/۰۵۳	-۲۹۳
اعتقادی	۵۱۰	۰/۰۷۰	۰/۰۰۲	۰/۰۲۸	-۱۳۵
عاطفی	۵۱۰	۰/۰۰۳	۰/۰۰۰	۰/۰۰۷	-۲۴۵
پیامدی	۵۱۰	۰/۰۰۳	۰/۰۰۰	۰/۰۲۲	-۲۰۳
مناسکی	۵۱۰	۰/۰۳۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۲	-۱۷۸
دینداری	۵۱۰	۰/۹۸۶	۰/۲۰۰	-۱۰۰۲	-۱۴۰
فردی	۵۱۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۳۲	-۳۲۲
اجتماعی	۵۱۰	۰/۰۷۴	۰/۰۱۴	۰/۰۴۴	-۱۰۱
رضایتمندی اجتماعی	۵۱۰	۰/۲۲۶	۰/۰۸۷	۰/۰۴۲	-۱۰۰
رسانه ملی	۵۱۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۶۸	-۱۷۷
اصناف	۵۱۰	۰/۴۴۱	۰/۲۰۰	۰/۰۴۲	-۰۷۹
سازمان	۵۱۰	۰/۰۵۸	۰/۰۰۴	۰/۰۴۴	-۱۰۶
اعتماد نهادی	۵۱۰	۰/۸۴۶	۰/۲۰۰	۰/۰۴۱	-۰۷۱
پایگاه اقتصادی-اجتماعی	۵۱۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۲۱	-۱۹۱

بر طبق نتایج آزمون کولموگروف اسمیرنوف، و شاپیرو-ویلک فرض نرمال بودن برای متغیرهای (مسئولیت پذیری، اعتقادی، دینداری، اجتماعی، رضایتمندی اجتماعی، اصناف، سازمان، اعتماد نهادی) تایید می شود اما برای متغیرهای دیگر رد می شود. ($p < 0/05$)، به علت این که مقدار معناداری p از مقدار $\alpha = 0/05$ کمتر است.

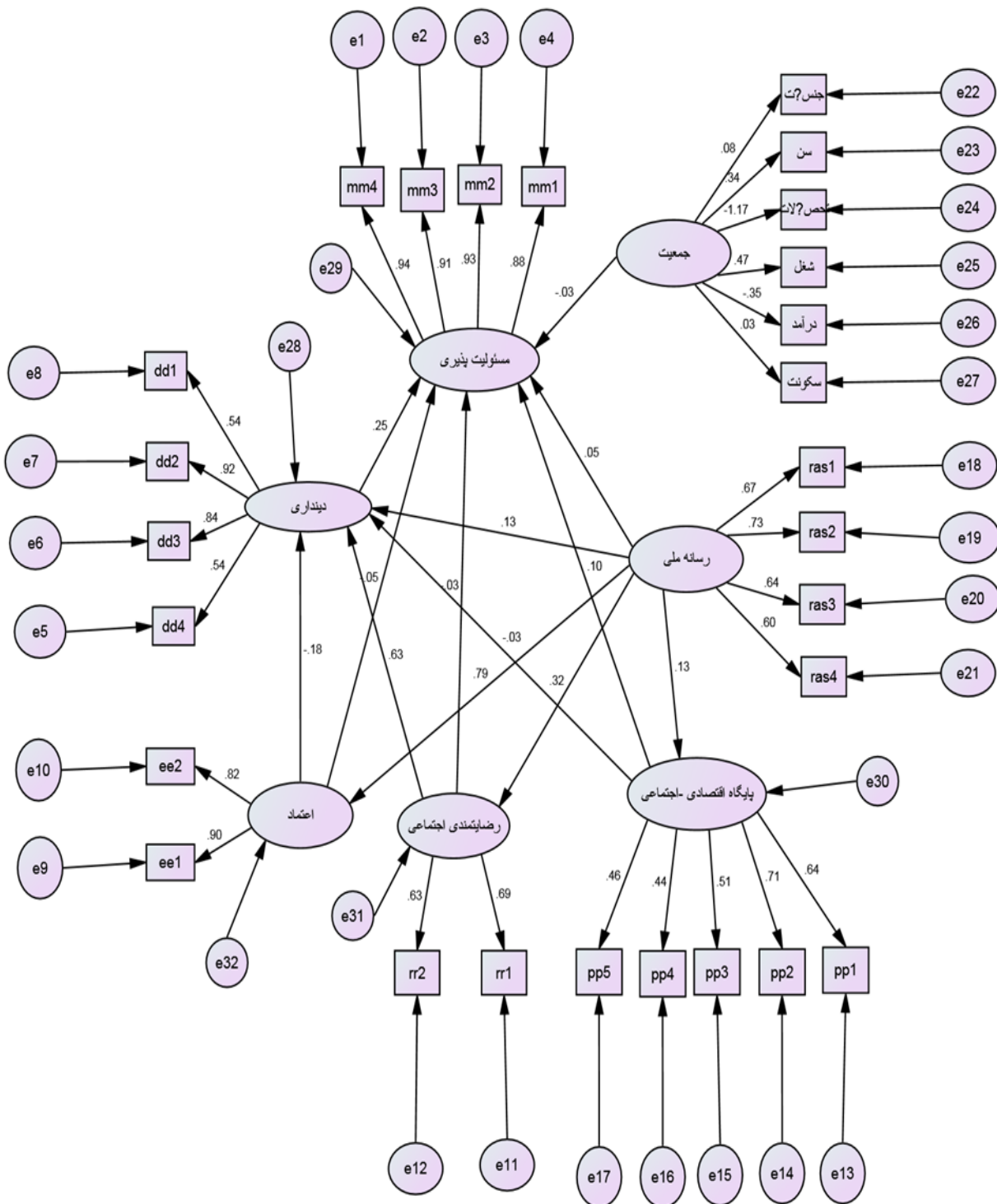
جدول ۲. آزمون تی تک نمونه ای برای متغیرهای پژوهش

متغیر	معنی داری	میانگین	پایین	بالا
اقتصادی	۰/۰۰۰	۱۳/۳۶	۹/۹۳	۱۰/۷۸
قانونی	۰/۰۰۰	۱۴/۲۰	۱۰/۷۵	۱۱/۶۵
اخلاقی	۰/۰۰۰	۱۳/۳۹	۱۰/۰۰	۱۰/۷۸
تعهد اجتماعی	۰/۰۰۰	۱۳/۸۱	۱۰/۴۱	۱۱/۲۰
مسئولیت پذیری	۰/۰۰۰	۵۴/۸۷	۵۰/۲۳	۵۳/۴۶
اعتقادی	۰/۰۰۰	۲۰/۲۰	۱۶/۷۲	۱۷/۶۹
عاطفی	۰/۰۰۰	۱۶/۳۵	۱۲/۹۳	۱۳/۷۸
پیامدی	۰/۰۰۰	۱۶/۲۳	۱۲/۸۲	۱۳/۶۵
مناسکی	۰/۰۰۰	۱۸/۶۴	۱۵/۱۶	۱۶/۱۳
دینداری	۰/۰۰۰	۷۱/۳۷	۶۶/۹۷	۶۹/۷۷
فردی	۰/۰۰۰	۷/۷۵	۴/۵۳	۴/۹۷
اجتماعی	۰/۰۰۰	۱۸/۴۱	۱۴/۹۸	۱۵/۸۵
رضایتمندی اجتماعی	۰/۰۰۰	۲۶/۱۶	۲۲/۵۹	۲۳/۷۳
رسانه ملی	۰/۰۰۰	۹/۳۰	۶/۰۷	۶/۵۳
اصناف	۰/۰۰۰	۳۲/۰۹	۲۸/۴۴	۲۹/۷۴
سازمان	۰/۰۰۰	۲۱/۸۳	۱۸/۳۸	۱۹/۲۸
اعتماد نهادی	۰/۰۰۰	۵۳/۹۲	۴۹/۸۵	۵۱/۹۵
پایگاه اقتصادی-اجتماعی	۰/۰۰۰	۱۱/۰۳	۷/۷۹	۸/۲۷

آزمون تی یا t-test یک ابزار آماری است که برای مقایسه میانگین دو گروه یا حالت مورد استفاده قرار می گیرد. این آزمون به ما امکان می دهد تا بفهمیم آیا دو گروه از نظر آماری تفاوت دارند یا خیر. این روش به ما امکان می دهد تا ساختار عاملی مقیاس مسئولیت پذیری شهروندان را بهبود بخشیده و اطمینان حاصل کنیم که عوامل استخراج شده از مقیاس، به درستی و با روایت توضیح داده شده اند. جهت بررسی برازش مدل، از تحلیل عامل تاییدی استفاده می کنیم. خروجی ضرایب غیر استاندارد برازش مدل در شکل زیر آمده است.

شکل ۱. خروجی مدل تحلیل عاملی تاییدی در نرم افزار AMOS در حالت غیراستاندارد

شکل ۲. خروجی اولیه مدل تحلیل عاملی تاییدی در نرم افزار AMOS در حالت استاندارد

۱- بین متغیرهای جمعیت شناختی (جنسیت) با مسئولیت پذیری شهروندان اصفهانی رابطه وجود دارد

جدول ۳. آزمون t دو گروه مستقل (جنسیت)

متغیر	جنسیت	آزمون لوین (برابری واریانس ها)		آزمون برابری میانگین ها			میانگین
		F	sig	t	df	Sig.(2-tailed)	
اقتصادی	مرد ۲۹۷	۱/۲۹۹	/۲۵۵	-۱۸۷۵	۵۰۸	۰/۳۸۰	۱۳/۲۰
	زن ۲۱۳						
قانونی	مرد ۲۹۷	۰/۳۵۷	/۵۵۱	-۱۸۲۸	۵۰۸	۰/۴۰۸	۱۴/۰۲
	زن ۲۱۳						
اخلاقی	مرد ۲۹۷	۰/۳۰۵	/۵۸۱	-۱۷۹۰	۵۰۸	۰/۴۳۰	۱۳/۲۶
	زن ۲۱۳						
تعهد اجتماعی	مرد ۲۹۷	۰/۲۳۵	/۶۲۸	-۱۰۹۸	۵۰۸	۰/۲۷۳	۱۳/۶۲
	زن ۲۱۳						
مسئولیت پذیری	مرد ۲۹۷	۰/۳۵۳	/۵۵۳	-۱۸۱۶	۵۰۸	۰/۴۱۵	۱۴/۳۱
	زن ۲۱۳						

با توجه به جدول فوق به علت اینکه معنی داری آزمون لوین و برابری میانگین بزرگتر از ۰/۰۵ می باشد حاکی از این است که برابری واریانس ها برقرار می باشد و تفاوت معنی داری بین دو گروه وجود ندارد. ($P > 0/05$)؛ بنابراین فرضیه صفر تأیید و فرضیه پژوهش تأیید نمی گردد.

۲- بین متغیرهای جمعیت شناختی (سن) با مسئولیت پذیری شهروندان اصفهانی رابطه وجود دارد

جدول ۴. آزمون همبستگی (سن)

متغیر مستقل	متغیر وابسته	میزان همبستگی	جهت همبستگی	سطح معناداری
سن	اقتصادی	-۰/۷۸	منفی	۰/۰۷۷
	قانونی	-۰/۶۸	منفی	۱/۲۴
	اخلاقی	-۰/۷۹	منفی	۰/۰۷۴
	تعهد اجتماعی	-۰/۵۴	منفی	۰/۲۲۳
	مسئولیت پذیری	-۰/۹۰	منفی	۰/۰۴۱

با توجه به جدول فوق رابطه منفی و قوی بین متغیرهای تحقیق وجود دارد اما به علت اینکه سطح معنی داری آزمون همبستگی پیرسون برای مولفات و متغیر مسئولیت‌پذیری بزرگتر از 0.05 می‌باشد ($P > 0.05$)؛ فرضیه صفر تائید و فرضیه پژوهش تائید نمی‌گردد.

۳- بین متغیرهای جمعیت شناختی (تحصیلات) با مسئولیت‌پذیری شهروندان اصفهانی رابطه وجود دارد

جدول ۵. آزمون تحلیل واریانس (تحصیلات)

تحلیل واریانس		متغیر
معنی داری	آماره اف	
۰/۶۱۳	۱/۷۱۴	اقتصادی
۰/۷۱۴	۱/۵۸۱	قانونی
۰/۷۷۹	۱/۴۹۶	اخلاقی
۰/۷۱۱	۱/۵۸۵	تعهد اجتماعی
۰/۸۳۶	۱/۴۱۹	مسئولیت‌پذیری

با توجه به جدول فوق به علت اینکه سطح معنی داری آزمون تحلیل واریانس متغیر مسئولیت‌پذیری بزرگتر از 0.05 می‌باشد حاکی از این است که برابری واریانس‌ها برقرار می‌باشد و تفاوت معنی داری بین دو گروه وجود ندارد. ($P > 0.05$)؛ بنابراین فرضیه صفر تائید و فرضیه پژوهش تائید نمی‌گردد.

۴- بین متغیرهای جمعیت شناختی (شغل) با مسئولیت‌پذیری شهروندان اصفهانی رابطه وجود دارد

جدول ۶. آزمون تحلیل واریانس (شغل)

تحلیل واریانس		متغیر
معنی داری	آماره اف	
۰/۵۱۳	۱/۹۲۱	اقتصادی
۰/۸۷۷	۱/۵۱۹	قانونی
۰/۸۸۲	۱/۵۱۲	اخلاقی
۰/۷۵۶	۱/۶۶۶	تعهد اجتماعی
۰/۹۰۲	۱/۴۸۲	مسئولیت‌پذیری

با توجه به جدول فوق به علت اینکه سطح معنی داری آزمون تحلیل واریانس متغیر مسئولیت‌پذیری بزرگتر از ۰/۰۵ می‌باشد حاکی از این است که برابری واریانس‌ها برقرار می‌باشد و تفاوت معنی داری بین دو گروه وجود ندارد. ($P > 0/05$)؛ بنابراین فرضیه صفر تأیید و فرضیه پژوهش تأیید نمی‌گردد.

۵- بین متغیرهای جمعیت شناختی (درآمد) با مسئولیت‌پذیری شهروندان اصفهانی رابطه وجود دارد

جدول ۷. آزمون تحلیل واریانس (درآمد)

تحلیل واریانس		
متغیر	آماره اف	معنی داری
اقتصادی	۱/۴۵۲	۰/۲۱۶
قانونی	۱/۶۴۵	۰/۱۶۲
اخلاقی	۱/۵۳۳	۰/۱۹۱
تعهد اجتماعی	۱/۳۸۵	۰/۲۳۸
مسئولیت‌پذیری	۱/۷۵۴	۰/۱۳۷

با توجه به جدول فوق به علت اینکه سطح معنی داری آزمون تحلیل واریانس متغیر مسئولیت‌پذیری بزرگتر از ۰/۰۵ می‌باشد حاکی از این است که برابری واریانس‌ها برقرار می‌باشد و تفاوت معنی داری بین دو گروه وجود ندارد. ($P < 0/05$)؛ بنابراین فرضیه صفر تأیید و فرضیه پژوهش تأیید نمی‌گردد.

۶- بین رضایت مندی اجتماعی با مسئولیت‌پذیری شهروندان اصفهانی رابطه وجود دارد

جدول ۸. آزمون همبستگی پیرسون بین رضایت مندی اجتماعی با مسئولیت‌پذیری شهروندان اصفهانی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	میزان همبستگی	جهت همبستگی	سطح معناداری
رضایت‌مندی اجتماعی	اقتصادی	۰/۰۲۹	مثبت	۰/۵۱۷
	قانونی	۰/۰۸۵	مثبت	۰/۰۵۶
	اخلاقی	۰/۱۲۳	مثبت	۰/۰۰۵
	تعهد اجتماعی	۰/۰۹۰	مثبت	۰/۰۴۲
	مسئولیت‌پذیری	۰/۰۷۳	مثبت	۰/۰۹۹

این رابطه نشان می‌دهد که افرادی که مسئولیت‌پذیری بیشتری دارند، معمولاً از رضایت اجتماعی بیشتری برخوردارند. افرادی که به مسئولیت‌پذیری در اعمال و رفتارهای خود توجه می‌کنند، احتمالاً نقش مثبتی در جامعه و اطرافیان خود ایفا می‌کنند که می‌تواند به افزایش رضایت اجتماعی آن‌ها منجر شود.

براساس جدول فوق، رابطه مثبت و مستقیم بین رضایت مندی اجتماعی و مسئولیت‌پذیری شهروندان وجود دارد اما به علت اینکه سطح معنی داری بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد فرضیه صفر تأیید و فرضیه پژوهش تأیید نمی‌شود.

۷- بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی افراد با مسئولیت‌پذیری شهروندان اصفهانی رابطه وجود دارد

جدول ۹. آزمون همبستگی پیرسون بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی افراد با مسئولیت‌پذیری شهروندان اصفهانی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	میزان همبستگی	جهت همبستگی	سطح معناداری
پایگاه اقتصادی	اقتصادی	۰/۰۷۸	مثبت و ضعیف	۰/۰۷۸
- اجتماعی	قانونی	۰/۰۷۷	مثبت و ضعیف	۰/۰۸۴
	اخلاقی	۰/۱۰۴	مثبت و ضعیف	۰/۰۱۸
	تعهد اجتماعی	۰/۰۸۳	مثبت و ضعیف	۰/۰۶۰
	مسئولیت‌پذیری	۰/۱۰۴	مثبت و ضعیف	۰/۰۱۸

براساس جدول فوق، رابطه مثبت و مستقیم بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی و مسئولیت‌پذیری شهروندان وجود دارد. با افزایش پایگاه اقتصادی - اجتماعی، مسئولیت‌پذیری افراد بیشتر خواهد شد و همینطور به علت اینکه سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد فرضیه صفر رد و فرضیه پژوهش تأیید می‌شود.

۸- بین میزان اعتماد نهادی افراد با مسئولیت‌پذیری شهروندان اصفهانی رابطه وجود دارد

جدول ۱۰. آزمون همبستگی پیرسون بین اعتماد نهادی افراد با مسئولیت‌پذیری شهروندان اصفهانی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	میزان همبستگی	جهت همبستگی	سطح معناداری
اعتماد نهادی	اقتصادی	۰/۰۱۰	مثبت و ضعیف	۰/۸۲۲
	قانونی	۰/۰۰۸	مثبت و ضعیف	۰/۸۶۰
	اخلاقی	۰/۰۵۱	مثبت و ضعیف	۰/۲۵۲
	تعهد اجتماعی	۰/۰۵۰	مثبت و ضعیف	۰/۲۵۷
	مسئولیت‌پذیری	۰/۰۲۹	مثبت و ضعیف	۰/۵۱۷

براساس جدول فوق، رابطه مثبت و مستقیم بین اعتماد نهادی و مسئولیت‌پذیری شهروندان وجود دارد اما به علت اینکه سطح معنی داری بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد فرضیه صفر تأیید و فرضیه پژوهش تأیید نمی‌شود.

۹- بین دینداری با مسئولیت‌پذیری شهروندان اصفهانی رابطه وجود دارد

جدول ۱۱. آزمون همبستگی پیرسون بین دینداری با مسئولیت‌پذیری شهروندان اصفهانی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	میزان همبستگی	جهت همبستگی	سطح معناداری
دینداری	اقتصادی	۰/۱۱۵۱	مثبت و ضعیف	۰/۰۰۱
	قانونی	۰/۱۸۹	مثبت و ضعیف	۰/۰۰۰
	اخلاقی	۰/۲۵۷	مثبت و ضعیف	۰/۰۰۰
	تعهد اجتماعی	۰/۲۱۵	مثبت و ضعیف	۰/۰۰۰
	مسئولیت‌پذیری	۰/۲۰۴	مثبت و ضعیف	۰/۰۰۰

براساس جدول فوق، رابطه مثبت و مستقیم بین دینداری و مسئولیت‌پذیری شهروندان وجود دارد. با افزایش دینداری، مسئولیت‌پذیری افراد بیشتر خواهد شد و همینطور به علت اینکه سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد فرضیه صفر رد و فرضیه پژوهش تایید می‌شود.

۱۰- بین میزان استفاده از رسانه‌های جمعی ملی با مسئولیت‌پذیری شهروندان اصفهانی رابطه وجود دارد

جدول ۱۲. آزمون همبستگی پیرسون بین استفاده از رسانه‌های جمعی ملی با مسئولیت‌پذیری شهروندان اصفهانی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	میزان همبستگی	جهت همبستگی	سطح معناداری
رسانه جمعی ملی	اقتصادی	۰/۰۳۴	مثبت و ضعیف	۰/۴۵۰
	قانونی	۰/۰۲۰	مثبت و ضعیف	۰/۶۶۰
	اخلاقی	۰/۰۶۵	مثبت و ضعیف	۰/۱۴۶
	تعهد اجتماعی	۰/۰۵۹	مثبت و ضعیف	۰/۱۸۷
	مسئولیت‌پذیری	۰/۰۴۵	مثبت و ضعیف	۰/۳۱۱

براساس جدول فوق، رابطه مثبت و مستقیم بین رسانه‌های جمعی ملی و مسئولیت‌پذیری شهروندان وجود دارد اما به علت اینکه سطح معنی داری بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد فرضیه صفر تأیید و فرضیه پژوهش تایید نمی‌شود.

۱۱- بین رتبه بندی هر یک از عوامل موثر بر مسئولیت‌پذیری شهروندان اصفهانی رابطه وجود دارد

جدول ۱۳. آزمون همبستگی پیرسون بین رتبه بندی هر یک از عوامل موثر بر مسئولیت‌پذیری شهروندان اصفهانی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	میزان همبستگی	جهت همبستگی	سطح معناداری
اقتصادی	مسئولیت‌پذیری شهروندان	۰/۹۱۹	همبستگی قوی	۰/۰۰۰
قانونی	مسئولیت‌پذیری شهروندان	۰/۹۵۱	همبستگی قوی	۰/۰۰۰
اخلاقی	مسئولیت‌پذیری شهروندان	۰/۹۳۰	همبستگی قوی	۰/۰۰۰
تعهدات اجتماعی	مسئولیت‌پذیری شهروندان	۰/۹۴۸	همبستگی قوی	۰/۰۰۰

تعامل بین مؤلفه‌های اقتصادی، اخلاقی، قانونی، تعهد اجتماعی و مسئولیت‌پذیری پیچیده و چندوجهی است. این عوامل به طور جمعی نگرش‌ها، رفتارها و اقدامات افراد را نسبت به جامعه شکل می‌دهند و اهمیت در نظر گرفتن رویکردی جامع برای پرورش مسئولیت‌پذیری و ترویج شهروندی فعال را برجسته می‌کنند.

بر اساس جدول فوق، رابطه مثبت و مستقیم بین عوامل موثر و مسئولیت‌پذیری شهروندان وجود دارد. با افزایش عوامل موثر، مسئولیت‌پذیری افراد بیشتر خواهد شد و همینطور به علت اینکه سطح معنی داری کمتر از ۰/۵ می‌باشد فرضیه صفر رد و فرضیه پژوهش تایید می‌شود.

برای بررسی برازش مدل تحقیق از سه دسته شاخص‌های برازش مطلق، تطبیقی و مقتصد استفاده می‌شود. شاخص‌های مطلق در پی بررسی واریانس خطا یا تبیین نشده می‌باشد که پس از برازش مدل باقی می‌ماند. و شاخص‌های تطبیقی در پی بررسی به سوالات هستند که تا چه حد عمل می‌کنند. همچنین شاخص‌های مقصد به این سوال پاسخ می‌دهند که مدل مورد نظر چگونه برازش و صرفه جویی را ترکیب می‌کند.

جدول ۱۴. شاخص‌های برازش مدل

شاخص‌های برازش تطبیقی			
شاخص	CFI	IFI	TLI
مقدار به دست آمده	۰/۹۱۸	۰/۹۱۸	۰/۹۰۳
حد قابل پذیرش	بیشتر از ۰/۹۰	بیشتر از ۰/۹۰	بیشتر از ۰/۹۰
شاخص‌های برازش تعدیل یافته			
شاخص	X2/DF	PNFI	RMSEA
مقدار به دست آمده	۳/۳۷	۰/۷۴۸	۰/۰۶۸
حد قابل پذیرش	کمتر از ۴	بیشتر از ۱/۶۰	کمتر از ۰/۰۸

مفهوم تایید مدل مسئولیت شهروندی با توجه به متغیرهایی چون دینداری، رضایت، رسانه‌های جمعی ملی، پایگاه اقتصادی و اجتماعی افراد و اعتماد نهادی، موضوعی پیچیده و چندوجهی است. این شامل تأثیر متقابل عوامل مختلفی است که بر احساس مسئولیت فرد در قبال جامعه و جامعه به عنوان یک کل تأثیر می‌گذارد. دینداری می‌تواند نقش بسزایی در شکل‌گیری احساس مسئولیت در فرد داشته باشد. باورها و ارزش‌های مذهبی اغلب بر اهمیت کمک به خیر بزرگتر، کمک به دیگران و درگیر شدن در رفتارهای مسئولیت‌پذیر اجتماعی تأکید می‌کنند. افراد با اعتقادات مذهبی قوی ممکن است احساس مسئولیت بیشتری نسبت به جامعه خود داشته باشند، زیرا ممکن است اعمال خود را دارای بعد اخلاقی و معنوی بدانند. رضایت از زندگی، از جمله شرایط اقتصادی و اجتماعی، می‌تواند بر احساس مسئولیت فرد نیز تأثیر بگذارد. از سوی دیگر، نارضایتی می‌تواند منجر به احساس عدم مشارکت و عدم مسئولیت شود. از طرفی رسانه‌های جمعی ملی می‌توانند با شکل دادن به برداشت افراد از مسائل اجتماعی و نقشی که می‌توانند در پرداختن به آن‌ها ایفا کنند، بر احساس مسئولیت افراد تأثیر بگذارند. رسانه‌ها می‌توانند آگاهی را در مورد مشکلات اجتماعی افزایش دهند، مشارکت مدنی را ترویج کنند و افراد را تشویق به اقدام کنند. به تصویر کشیدن رسانه‌ها از مسائل اجتماعی و اقدامات افراد می‌تواند دیگران را برای مسئولیت‌پذیری و تأثیر مثبت ترغیب کند. علاوه بر این، پایگاه اقتصادی و اجتماعی یک فرد می‌تواند به طور قابل توجهی بر احساس

مسئولیت آن‌ها تأثیر بگذارد. کسانی که دارای پایه‌های اقتصادی و اجتماعی باثباتی هستند ممکن است احساس امنیت بیشتری داشته باشند و در نتیجه نسبت به جامعه خود مسئولیت بیشتری داشته باشند. اعتماد نهادی می‌تواند افراد را به مشارکت در روند دموکراتیک، مشارکت در فعالیت‌های مدنی و مسئولیت اقدامات خود تشویق کند. در نتیجه، تأیید مدل مسئولیت شهروندی متضمن تأثیر متقابل عوامل مختلفی از جمله دینداری، رضایت، رسانه‌های جمعی ملی، پایگاه اقتصادی و اجتماعی و اعتماد نهادی است. درک روابط پیچیده بین این متغیرها برای پرورش احساس مسئولیت در بین شهروندان اصفهانی و ترویج شهروندان فعال تر ضروری است. با درک اهمیت این عوامل، ما می‌توانیم در جهت ایجاد جامعه‌ای تلاش کنیم که در آن افراد احساس قدرت کنند تا مسئولیت اعمال خود را بر عهده بگیرند و به خیر بیشتر کمک کنند.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به اینکه مدل مسئولیت‌پذیری شهروندان اصفهانی مورد تأیید واقع شده است و شاخص‌های برازش تحقیق حاکی از تأیید بودن آن است می‌توان در تبیین آن گفت: رسانه‌های ملی مانند تلویزیون و روزنامه‌ها نقش مهمی در آگاه‌سازی شهروندان از حقوق و وظایف خود ایفا می‌کنند. میزان استفاده از این رسانه‌ها و محتوای آن‌ها بر سطح مشارکت و مسئولیت‌پذیری شهروندان تأثیر دارد.

دینداری و باورهای مذهبی نیز بر احساس مسئولیت فردی و اجتماعی افراد تأثیر می‌گذارد. افراد متدین معمولاً تعهد بیشتری به انجام وظایف شهروندی خود دارند. مذهب و اعتقادات دینی نیز می‌توانند بر حقوق شهروندی و رضایتمندی از زندگی در شهر تأثیرگذار باشند. پایگاه اقتصادی-اجتماعی افراد نیز بر میزان مشارکت و مسئولیت‌پذیری آن‌ها مؤثر است. افراد با سطح تحصیلات و درآمد بالاتر معمولاً مشارکت سیاسی و اجتماعی بیشتری دارند. اعتماد به نهادهای اجتماعی و سیاسی نیز عامل مهمی در مسئولیت‌پذیری شهروندان است. افرادی که به نهادها و مسئولان اعتماد دارند، مشارکت بیشتری در امور اجتماعی از خود نشان می‌دهند. اعتماد نهادی نیز از اهمیت بالایی برای حقوق شهروندی و رضایتمندی از زندگی در شهر برخوردار است. اعتماد به نهادهای اجتماعی و سیاسی می‌تواند به تقویت حقوق شهروندی و افزایش رضایتمندی از زندگی شهری کمک کند. بنابراین، ترکیبی از این عوامل می‌تواند به افزایش حقوق شهروندی، افزایش رضایتمندی از زندگی در شهر اصفهان و تقویت اعتماد نهادی و مشارکت شهروندان منجر شود. با توجه به نتایج پژوهش می‌توان پیشنهادهای جهت رفع برخی از محدودیت‌هایی که بر سر راه مسئولیت‌پذیری شهروندان و متغیرهای وابسته به آن وجود دارد را ارائه نمود که برخی از موارد به شرح ذیل است:

۱- نظم اجتماعی با قبول ارزش‌های مشترک به وجود می‌آید و با توجه به نقش رسانه‌های جمعی و مسئولین دینی مذهبی که روحانیون در صدر آن قرار دارند می‌توان یک نظام ارزشی مشترک در جامعه ایجاد نمود و با معجونی از مشروعیت و زور، اعتماد و تنفر به یک یگانگی و وحدت دست یافت. (به عنوان مثال نقش پدر در خانواده)

- ۲- استفاده از روش تطبیقی و مطالعات تطبیقی با توجه به اینکه بررسی شرایط در جوامع سنتی و صنعتی و شهرهای مهاجرپذیر تنها از طریق بررسی تاریخی و تطبیقی امکان پذیر است. با توجه به آن چه کارل مارکس آن را مبانی و ویژگیهای تاریخی نامید هر جامعه‌ای باید در رابطه با مشخصات تاریخی آن شناخته شود.
- ۳- استفاده از شرح حال فردی قبل از دادن مسئولیت به افراد به خصوص در مناصب حساس و تصمیم گیرنده. از آنجایی که شرح حال فردی مبین شکل‌گیری شخصیت و دانش اجتماعی فرد است باید به مفاهیم و اهمیت نقش‌های اجتماعی او پی ببریم و برای شناخت نقش‌های اجتماعی باید نهادهای اجتماعی را که منشأ این نقش‌هاست را بشناسیم به همین جهت پیشنهاد می‌گردد روابط بین افراد و ارزش‌ها و هنجارهایی که اساس شخصیت افراد را تشکیل می‌دهد بررسی گردد.
- ۴- افرادی که دارای قدرت تصمیم‌گیری هستند خطاب قرار داده و آن‌ها را تحقیقات خود از نتایج تصمیماتشان آگاه سازیم.
- ۵- ایجاد جامعه‌ای خودآموز برای دستیابی به جامعه‌ای آزاد و عقلانی از طریق رسانه‌های جمعی و ملی و آموزش پرورش و به کمک دانشمندان علوم اجتماعی با نصب العین قرار دادن سه وظیفه یا نقش مهم آنان در تبیین ارزش‌های عقلی و آزادی، دادن مشاوره به مسئولین حکومتی با حفظ صداقت فکری و اخلاقی و داشتن استقلال فکری.
- ۶- در ایران نمایندگان مجلس به دلیل فقدان پایگاه حزبی، هر کدام نماینده منافع خود هستند و هر قدر احزاب بیشتر تضعیف شوند و هویت‌های جمعی نمایندگان بیشتر به افراد تقلیل یابد منفعت طلبی‌های شخصی گسترش می‌یابد. با توجه به نقش انجمن‌ها و احزاب و نهضت‌ها و شخصیت‌های مردمی در مشارکت سیاسی و اجتماعی شهروندان پیشنهاد می‌گردد که از سطح شوراهای محلی و بخشداری‌ها و شهرداری‌ها شروع و به سمت نهادها و مقامات بالاتر تسری یابد تا از این طریق بتوان آزادانه به تبادل نظر پردازند و با استفاده از این فضا در تصمیمات اساسی موثر واقع شوند.
- ۷- با توجه به گستردگی موضوع و این که عوامل زیادی در مسئولیت‌پذیری شهروندان دخیل باشد پیشنهاد می‌گردد با توجه به زمان و منابع محدود محقق به پژوهشگرانی که می‌خواهند در مورد مسئولیت‌پذیری تحقیق نمایند یکی از مؤلفه‌های بسیار تأثیرگذار رشد مهاجرت و به کارگیری افراد غیربومی در ارگان‌ها و سازمان‌هایی است که در سرنوشت استان تأثیرات به‌سزایی داشته و دارد و لذا تحقیق و بررسی تنها این مؤلفه می‌تواند نتایج مهمی را در بر داشته باشد. مهاجرت و موقعیت استراتژیکی استان اصفهان با توجه به تفاوت‌های فرهنگی و ارزشی و سیر صعودی مهاجرت به این استان سبب گردیده که مهاجران فرصت کافی جهت درونی‌سازی و نهادینه شدن فرهنگ غالب را نداشته و خود باعث تعارض، قوم‌گرایی و در نهایت عدم مسئولیت‌پذیری و پاسخ‌گو نبودن در قبال تصمیمات، موجب خسارت جبران‌ناپذیری در تمامی زمینه‌ها چه فرهنگی، زیست محیطی، گسترش فساد و بزهکاری داشته است که تنها راه حل ممکن را می‌توان ایجاد سازمان یا نهادی جهت نظارت و کنترل بر مهاجرت بین‌استانی به صورت ضابطه‌مند و آموزش و جامعه‌پذیری مجدد مهاجران از طریق تماس با الگوهای رفتاری مشروع و متناسب با ارزش‌های جامعه هدف در استانداری‌ها یا فرمانداری‌های استان‌های مختلف متناسب با امکانات و ظرفیت‌های منطقه.

۸- آموزش مسأله شناسی و تشخیص مسأله در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی از طریق گفتگو و اعتبار بخشی و به رسمیت شناختن دیگرگست که دریدا از آن به اخلاق فهم یاد می‌کند. آموزش مذاکره و آموزش مدیریت راهبرانه به جای مدیریت رئیس مآبانه.

۹- به کارگیری و آموزش روش تفسیر مستند یعنی استفاده از شناخت پیشین جهت درک و شناخت مسائل جهان و پیرامون.

۱۰- بازنمود: یکی از راه‌های ایجاد حس تعهد و مسئولیت‌پذیری شناسایی افراد مسئولیت‌پذیر و معرفی آن‌ها به دیگران و شناساندن این افراد جهت ایجاد روحیه و سرزندگی در این افراد و هم ایجاد انگیزه و الگو قرار دادن آن‌ها برای سایرین به عنوان توضیح مثال تشویق تماشاگران در استادیوم موجب تحریک تماشاچی در منزل و تقلید او از آن‌ها می‌گردد.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

مشارکت نویسندگان

مقاله حاضر برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول، دانشجوی دکتری جامعه شناسی اقتصادی و توسعه دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان می‌باشد.

موازین اخلاق

در انجام این پژوهش تمامی موازین و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

منابع

1. Ahmadi M, Jafarina G, Kikhserovani M. A Sociological Model of Factors Affecting the Level of Social Responsibility among Citizens in Bushehr. *Journal of Health Psychology and Social Behavior*. 2022;2(2):47-58.
2. Fukuyama H, Tan Y. Implementing strategic disposability for performance evaluation: Innovation, stability, profitability and corporate social responsibility in Chinese banking. *European Journal of Operational Research*. 2022;296(2):652-68. doi: 10.1016/j.ejor.2021.04.022.
3. Esmaili H, Yaghoubi E. Factors Affecting Corporate Social Responsibility. *New Research Approaches in Management and Accounting*. 2021;5(64):113-28.
4. Izadi S, Azizi Shamami M. The Need for Students to Possess Civic Knowledge and Social Responsibility in the Process of Globalization. *Curriculum Studies*. 2009(15):60-82.
5. Hashemi SA, Hamrahi M, editors. *Social Responsibility* 2015.
6. Ginat J, Translated by Siavash S. *The Parent-Child Relationship*. Tehran: Information Institute Publications; 1993.

7. Mahdavi E, Enayati M-u-D, Nisi A. Examining the Effectiveness of Responsibility Training on Self-Esteem among High School Boys. *New Findings in Psychology (Social Psychology)*. 2009;3(9):115-29.
8. Glasser W. *Reality Therapy* 1965.
9. Barnett ML. The business case for corporate social responsibility: A critique and an indirect path forward. *Business & Society*. 2019;58(1):167-90. doi: 10.1177/0007650316660044.
10. Simmel G. The Metropolis and Mental Life. *Social Sciences Letter*. 1993;2(3):53-66.
11. Jourablo M, Jourablo M, Jafari A, Dadkhah Joibari T. Empirical Study of Socio-cultural Factors Affecting Social Responsibility among Citizens in District 4 of Tehran Municipality. *Urban Sociological Studies*. 2016;6(19):113-40.
12. Salehi V. The Relationship between Responsibility and Development-oriented Lifestyle among Citizens. *Quarterly Journal of Iranian Islamic Development Model Studies*. 2022;10(2):241-59. doi: 10.46809/jpse.v2i5.28.
13. Mashari M, editor *The Role of Environmental Education on Social Responsibility among Citizens* 2022.
14. Masoudi M, Salajegheh S, Jalal Kamali M. Examining the Relationship between Environmental Behavior and Social Responsibility among Citizens (Case Study: Sirjan City). *Geography Quarterly*. 2021;20(72).
15. Fotebafan MH, editor *Examining Citizens' Perception of Urban Environmental Quality and Its Role in Social Responsibility (Case Study: Tabriz City)* 2014.
16. Shafae Moghadam E. Examining the Mediating Role of Responsibility in the Relationship between Altruistic Values and Environmental Citizenship Behavior. *Journal of Environment and Interdisciplinary Development*. 2022;7(76):45-60.
17. Jiang W, Wu J, Yang X. Does digitization drive corporate social responsibility? *International Review of Economics & Finance*. 2023. doi: 10.1016/j.iref.2023.06.010.
18. Hetherington EM. Parental religiosity, Parenting Style and Adolescent Social Responsibility. *Journal of Early Adolescence*. 1999;19(2):199-225. doi: 10.1177/0272431699019002004.
19. Scales PC. The Effaces of Service - Learning on Middle School Students Social Responsibility and Academic Success. *Journal of Early Adolescence*. 2000;20(3):332-58. doi: 10.1177/0272431600020003004.
20. Carter CR. Social Personality and Supply Chain Relationships. *Logistic and Transportation Review*. 2001;38(1):37-52. doi: 10.1016/S1366-5545(01)00008-4.
21. Aghaei K. *The Relationship between Organizational Culture and Climate with Employee Responsibility in Technical and Vocational Training Centers in Shiraz: Islamic Azad University, Marvdasht Branch*; 2015.
22. Glock CY, Stark R. *Religion and society in tension*. Chicago: Rand McNally; 1965.
23. Taleban MR. *Religiosity and Delinquency among High School Students*. Tehran: Culture, Art, and Communication Research Institute; 2001.
24. Serajzadeh SH. *Religious Attitudes and Behaviors of Tehran Teenagers and Their Implications for Secularization Theory*. *Research Index*. 1999(9 & 10).